

toimintaa kahlitsevista pakotteista. Neljäntenä tärkeänä asiana kestävän kehityksen opetuksessa nähdään, että kestävään kehitykseen kietoutuvat arvot ja eettiset näkökulmat pitää saada integroitua opettajankoulutuksen jokapäiväiseen toimintaan.

Kestävän kehityksen teemat nähdään kirjan artikkeleissa luonnontieteen oppitunneille hyvin soveltuvina aiheina. Kun todellisen maailman malliesimerkkejä koulun ja oppilaiden lähiympäristöstä tuodaan mukaan oppitunneille, oppilaat kokevat opetuksen mielekkäämmäksi. Valitettavasti opettajat opettavat oppilailleen kestävää kehitystä sen mukaan, mikä on opettajien oma henkilökohtainen asenteensa. Opettajat voivat myös kokea itsensä epävarmoiksi opettaessaan kestävää kehitystä, koska eivät koe hallitsevansa aihetta riittävän hyvin. Strattonin ym. (2015) toimittaman kokoelmateoksen artikkelien mukaan jo yksikin opettajankoulutuksen kestävän kehityksen kurssi auttaa opettajia merkittävästi eteenpäin kestävän kehityksen opettamisen polulla.

Kirjassa esitetään muutamia esimerkkikursseja ja niiden oppimistuloksia. Näitä voi kokeilla myös suomalaisessa opettajankoulutuksessa. Hyviä oppimistuloksia on saavutettu, kun kestävää kehitystä on opetettu tiedeprojektien, tutkimusten tekemisen ja havainnoivan tutkimuksen avulla. Projektit ja tehtävät on myös hyvä sitoa paikallisiin ilmiöihin ja ongelmiin sekä tuttuihin ja todellisiin ilmiöihin. Tätä tulisi Suomessakin opettaa tuleville opettajille. Opettajaopiskelijoiden tulisi opintojensa aikana tehdä muun muassa kestävän kehityksen alaan liittyviä tutkimusprojekteja. Muita opettajaopiskelijoille toimiviksi todettuja opetusmuotoja ovat olleet aiheperusteiset päättelyt ja perustelut. Näissä kannattaa hyödyntää apuna joko visualisointia tai oppilaiden intuitiivisten päättelytapojen skenaarioita. Opettajankoulutuksessa tulee myös alleviivata asioita, joita opettajaopiskelijat kokevat mahdol-

lisesti tarpeellisiksi tulevassa opettajan työssään. Opettajankouluttajien täytyy myös löytää luovia tapoja opettaa kestävää kehitystä tuleville opettajille, koska nämä saattavat pahimmassa tapauksessa olla jo kyllästyneitä koko aiheeseen.

Se, mitä kirjassa jää kaipaamaan on todisteet siitä millaisin työkaluin ja eväin varustettu opettaja kykenee parhaiten opettamaan kestävää kehitystä. Nyt kirjan artikkelit tutkivat pääasiassa opettajaopiskelijoiden omia oppimistuloksia. Tämä ei riitä vielä vakuuttamaan esitettyjen esimerkkien ja mallikurssien toimivuutta ketjun loppupään oppijoissa eli koulujen oppilaisissa. On kuitenkin selvää, että kestävää kehitystä opettaa merkittävästi paremmin opettaja, jolla paremmat lähtötiedot kuin vähemmän kestävän kehityksen teemoista ja raameista tietävä opettaja. Näin ollen on ymmärrettävää, että kirjan artikkeleissa kantava lähestymistapa on juuri tulevien opettajien tietojen ja taitojen nostamisessa uudelle tasolle. Vaikka tämä kirja lähestyy aihetta puhtaasti luonnontieteen opettamisen näkökulmasta, sopii se kuitenkin sekä luokanopettajia että aineenopettajia opettaville yliopiston opettajille.

Näin ollen ainakin niiden, jotka ovat tekemisissä opettajankoulutuksen kanssa ja jotka ovat huolissaan maapallomme tulevaisuudesta, kannattaa hankkia tämä kirja kirjahyllyynsä. Niiden yliopiston opettajien, jotka kasvattavat tulevia opettajia, on hyvä tietää kuinka he saavat opettajaopiskelijat omaksumaan kestävän kehityksen laajan kokonaisuuden entistä paremmin. Ennen kaikkea heidän on tiedettävä, kuinka he saavat tulevat opettajat olemaan hyviä kestävän kehityksen opettajia työssään koulujen arjessa. Tulevien opettajien tehtävänä on opettaa nykyisistä ja tulevaisuuden oppilaisista globaaleja kansalaisia, jotka osaavat ottaa kestävän kehityksen huomioon. Maailmasta on tullut aina vain globaalimpi ja kansainvälisempi. Kestävä kehitys koskettaa meitä kaikkia.

Yrjö Sepänmaa

Hyvinvointia esteettisestä ympäristöstä

Arto Haapala, Kalle Puolakka ja Tarja Rannisto (toim.):

Ympäristö, esteetikka ja hyvinvointi. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2015. (190 s.)

Artikkelikokoelma *Ympäristö, esteetikka ja hyvinvointi* on koostettu ja jäsennetty teorialähtöisesti, mutta käytäntöön suuntautuen. Se sisältää johdannon ja yhdeksän artikkelia. Nämä jakaantuvat kahteen osaan, joista laajempi käsittelee teoriaa ja arvopoh-

jaa, suppeampi toteutustapoja ja tuloksia. Ensimmäinen osa on filosofinen tai ainakin filosofisesti painottunut, jälkiosa erityistieteitä ja -aloja korostava ja lähinnä viherympäristöihin keskittyvä. Johdannon kirjoittaja Kalle Puolakka, filosofisen este-

tiikan edustaja, rakentaa palapelin kokonaiskuvaan.

Laajemman alkupuoliskon kirjoittajat kiinnittävät paljon huomiota jo kokoelman nimessä esiintyvien termien määrittelyyn, analyttisen estetiikan tradition mukaisesti. Näitä ovat *ympäristö* siihen liittyvine arvoineen, *hyvinvointi*, erityisesti esteettinen, ja välillisesti *estetiikka* ja sen identiteetti tieteenalana. Suoraan mainitsematta jää *ihminen*; hän määrittänyt luonto- ja ympäristösuhteensa kautta. Hyvinvointi rajautuu ihmisen hyvinvointiin, mutta on yhteydessä eläinten, kasvien ja koko luonnon tai ympäristön hyvinvointiin. Tuoreita aputermejä ovat muun muassa (*esteettinen*) *jalanjälki*, *esteettinen varallisuus*, *aikavauraut* ja *kevytaktivismi*.

Esteettisen hyvinvoinnin tarkastelussa ovat lähtökohtana takavuosien vaikutusvaltaisimpiin kuuluneen, Suomessakin jo 1960-luvulla tunnetun amerikkalaisen esteetikon Monroe C. Beardsleyn (1915 – 1985) teoriat ja käsitteistö. *Aesthetic welfare*-termiä (ja samaan ryppäeseen kuuluvia *well-being*, *worth* ja *wealth*) Beardsley käytti vuoden 1968 estetiikan kuudennessa maailmankongressissa Uppsalassa; esitelmä on sittemmin julkaistu alkuperäisenä ja laajennettuna. Juuri hän, joka teoksessaan *Aesthetics: Problems in the Philosophy of Criticism* (1958) oli rajannut estetiikan taiteen ja (taide)kriittikin filosofiaksi, tuli myöhemmin tarkastelleeksi maailmaa laaja-alaisesti esteettisestä näkökulmasta. Estetiikan kohteeksi tuli kritiikki kaikkineen, taide ja ympäristökritiikistä kulttuurikritiikkiin. Vuonna 1982 ilmestynyt kokoelma *The Aesthetic Point of View* ja siinä uudelleenjulkaistu esteettistä hyvinvointia käsittelevä artikkeli on näiden suomalaisten teoriaosuuden kirjoittajien keskeisenä lähteenä.

Beardsleyn rinnalla kokoelman toinen näkyvä taustateoreetikko on Yuriko Saito, joka teoksellaan *Everyday Aesthetics* (2007) ja useilla artikkeleillaan on nostanut pohdiskeluun hyvinvointiin vaikuttavia arjen konkreettisia arvovalintoja ja yhdyskuntasuunnittelussa kohdattavia esteettisiä ongelmatilanteita, mm. meluhaittoja ja visuaalisia häiriötekijöitä. Saiton voikin nähdä keskeisenä silanrakentajana teoreettisen ja soveltavan estetiikan välillä, mutta myös estetiikan ja etiikan yhteyksien silmäilijänä. Arjen estetiikka on jo useita vuosia ollut laajeneva tutkimusala (mm. Katya Mandoki, Thomas Leddy).

Useat kirjoittajat korostavat esteettisyyttä hyvinvoinnin välttämättömänä osatekijänä ja samalla valittelevat sen sivuun jäämistä. Kokoelma tuo nyt esteettisen näkökulman suomalaiseen, sinänsä laajaan hyvinvointikeskusteluun – siinä sen voima ja merkitys. Hyvinvointia koskeva pohdinta on ollut sosiaalipoliitikkojen, terveyden tutkijoiden

ja yhteiskuntatieteilijöiden aluetta, joten on ilahduttavaa, että humanistinen ääni tulee vahvana kuuluville ja kuulluksi monitieteisessä seurassa. Terveys, taloudellinen ja fyysinen turvallisuus, ravinto ja koulutus ovat vaikuttavia tekijöitä, mutta ne yksin eivät hyvinvointiyhteiskunnan ja -valtion kuvaksi riitä. Ei enää riitä tavallinen hyvinvointi-kaan: *paremminvointiyhteiskunta* esiintyi ensin Pentti Arajärven kirjan nimenä (2003) ja muutamaa vuotta myöhemmin, 2011, ilmestyi uudelleen *paremminvointivaltion* muodossa, silloin kokoomuksen vaalisloganiin!

Esteettinen aspekti on kyllä ajoittain ollut esillä ainakin Tilastokeskuksen vuosina 1990 – 2014 julkaisemassa *Hyvinvointikatsaus*-lehdessä (vuodesta 2015 *Tieto&trendit – talous- ja hyvinvointikatsaus*). Teemanumeroissa on käsitelty niin hyvinvoinnin kääntöpuolta, pahoinvointia (3/2000) kuin nyt painoalaksi valittua viherhyvinvointiakin (2/2001). Viherympäristön merkityksestä iäkkäiden toimintakyvylle kirjoittaa nyt Tommi Sulander, joka viittaa samoista kysymyksistä väitelleeseen Erja Rappeen. Julkisia sisätiloja, kuten kouluja ja hoitolaitosympäristöjä ovat tutkineet hyvinvointinäkökulmasta etenkin Mirja Kälviäinen ja Susann Vihma.

Hyvinvoinnissa on kyse ensiksi kunkin ihmisyyksilön omasta kokemuksesta ja mielentilasta, henkisestä vireydestä, mutta laajemmin niistä tukirakenteista, jotka kannattelevat hyvinvointivaltiota. Taide- ja kulttuurielämän rikkaus ja elinympäristön laatu ovat esteettisen hyvinvointivaltion tunnusmerkkejä.

Haapalan, Puolakan ja Ranniston toimittaman kokoelman perustehtävä on teorian ja käytännön silloittamisessa. Kokoelman alkupuoliskon filosofispainotteista pohdintaa laajennetaan loppupuoliskon soveltavalla osuudella. Harvat tapaustutkimukset painottuvat vihermaisemaan ja ovat käsitteeltänsä samankaltaisia. Puutarha- ja puistotaide, maisema-arkkitehtuuri ja näihin liittyen ympäristötaide ja muu julkinen taide olisivat taas olleet viherympäristöteeman laajempaan ja systematisempaan käsittelyyn sopivia aiheita.

Taidelähtöistä otetta hyvinvointikeskusteluun tuo kirjan ensimmäinen artikkeli, Arto Haapalan ”Mitä on esteettinen hyvinvointi?”. Tätä edeltää *The Journal of Aesthetic Education*-lehden perustajan ja ensimmäisen toimittajan Ralph A. Smithin virittämä keskustelu taiteen ja taidekasvatuksen tehtävästä: kummankin tavoite on nousta arkipäivän ylle. Haapala osoittaa kuvittelun merkityksen ihmisen hyvinvoinnille; siksi myös nyt sivuun jäävä ympäristön taide olisi ansainnut paikkansa kokoelmassa. Kirjoittajalta jää nähdäkseen huomaamatta

se paradoksaalinen tilanne, että juuri kuvittelu, taide ehkä sen jäsentyneimpänä muotona, vapauttaa ihmisen senhetkisestä ympäristöstään – ja samalla, ainakin tuoksi hetkeksi, siihen kohdistuvasta vastuusta. Toden ja kuvitellun sovituksi voisi nähdä siinä, kuinka ympäristöä tarinallistetaan ja mittavia taideprojekteja liitetään kokonaisten kaupungin- osien rakentamiseen, kuten Arabianrannassa Helsingissä ja Penttilän alueella Joensuussa. Ympäristöön luodaan taiteella lisätasoja ja kerroksisuutta.

Esteettisen jalanjäljen käsittely terminä ja aihealueena on Ossi Naukkariselta kansainvälisestikin tuore avaus, joskin ajatuksiltaan ja argumentaatioltaan kirjoittajan aikaisemmista julkaisuista tuttu. Keskustelu aiheesta jatkunee nousussa olevan eko- eli ekologisen estetiikan myötä; tähän liittyvät myös eettiset ja normatiiviset kysymykset, joita Naukkarinen on pohtinut. Leena Kopperoisen esille ottamat ekosysteemipalvelut ovat puolestaan avartumassa luonnontieteelliseltä puolelta humanistiselle. Personoitu luonto tarjoaa kyllä ihmiselle virkistys- ja elämyspalveluita, mutta toimiakseen kestävästi edellyttää ihmiseltä vastapalveluita: hoitoa ja huolenpitoa. Hyöty on molemminpuolinen.

Se, että monet kysymykset ovat samojen kirjoittajien voimin ehtineet olla esillä muissa yhteyksissä, ei ole kokoelmalle haitta. Teorian ja käytännön edustajien yksiin kansiin saattaminen lisää ajatusten painoarvoa ja näkyvyyttä, ja lukija vedetään mukaan ideoiden vertailuun ja kehittelyyn. Hyvistä pyrkimyksistä huolimatta teorian ja käytännön keskinäinen etäisyys jää kuitenkin kuromatta umpeen. Teoreetikot suuntautuvat kyllä käytäntöön ja käytännön alojen edustajat hakevat yhteyksiä teoreetikoihin, mutta kumpikin puoli on kovin sidoksissa omiin tutkimus- ja toimintatraditioihinsa.

Tämä näkyy jo lähdeluetteloista: yhteistä tausta- ja tutkimuskirjallisuutta on vähän – ja myös terminologia kirjavaa ja kirjoitustyyli erilaista. Käytännön edustajat luottavat kyselytutkimuksista ja mielipidemittauksista saatuuun dataan. Aineiston pohjalta, jos kohta aiheellisin varauksin, tehdään pitkälle meneviä yleistyksiä makukäsityksistä, tarjotaan suosituksia ja annetaan suunnittelua koskevia linjauksia. Samanaikaisesti korostaa esteetikko Ossi Naukkarinen esteettisestä jalanjäljestä puhuessaan esteettisen tapauskohtaisuutta ja pientenkin erojen merkittävyyttä, yleistyksiä ehkä liikaakin karttaen.

Yleisvaikutelmaksi kokoelmasta jää, että kokoonpanoa hallitsee toimittajien ennakkotietämys siitä, mikä olemassa olevasta tutkimuksesta olisi yhdistettävissä hyvinvointikeskusteluun ilman että kirjoittajia olisi kannustettu tai suoranaisesti vaadittu työstämään ajatuksiaan ja aineistoaan uudelleen juuri esteettisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Niin teorian kuin käytännönkin puolella on aitoa pyrkimystä yhteyden löytämiseen, mutta vaikeuksia tuottaa yhteisen kielen puute, argumentaation erilaisuus ja tutkimustraditioiden kohtaamattomuus. Sidosten puutetta näkyy siinäkin, että kirjan nimi tyytyy olemaan kolmen komponentin luettelo – mieleen palaa (tarkoitettusti?) sisällöltään ja tavoitteiltaan samanhenkinen, mutta enemmän rakennettua ympäristöä painottava Arto Haapalan, Martti Honkasen ja Veikko Rantalalan toimittama *Ympäristö, arkkitehtuuri, estetiikka* (1995, 2006). Nimen tulisi osoittaa painopiste; yhteys jää kummasakin lukijan pääteltäväksi. Ytimessä on kysymys ympäristön esteettisistä ominaisuuksista ihmisen hyvinvoinnin yhtenä ehtona. Ympäristöestetiikalla on laatutyössä paikkansa ja sosiaalinen tilauksensa. Hyvinvoinnista paremmintointia!